

Lihavasta toukasta tieteelliseksi perhoseksi

■ JP Roos

Risto Jaakkola, Sakari Kainulainen & Keijo Rahkonen (toim.): *Työväensuojelusta sosiaalipolitiikkaan. Sosiaalipoliittinen yhdistys 1908–2008*. Edita 2009.

Huhtikuussa vuonna 1908 koontui kahdeksan miestä Hotelli Kämpiin perustamaan Suomen Työväensuojelus- ja Sosiaalivakuutusyhdistystä, sittemmin Suomen Sosiaalireformiyhdistystä ja vihdoin vuodesta 1932 Sosi(a)alipoliittista yhdistystä. Yhdistyksen perustamispaikka kertoo jo selvästi, että kyse ei ollut mistään vallankumouksellisesta kuppikunnasta. Virallisesti yhdistys perustettiin vasta vuoden 1909 puolella.

Kämpin kokoukseen osallistui melko sekalainen ryhmä toisaalta johtavia virkamiehiä, toisaalta wrightiläisen työväenliikkeen edustajia, mutta myös Helsingin työväenyhdistyksen puheenjohtaja ja kansanedustaja. Seura toimi pitkälle yhdyssiteenä kansainväliseen sosiaalivakuutuksen ja työväensuojelua edistävään liikkeeseen. Sitä kautta välittyivät Suomeen ideat sosiaalivakuutuksesta, joskin käytännön menestys oli aluksi huomattavan vähäistä. Suomessa ei innostuttu sosiaalipoliittisista reformeista ja sisällissotakin pääsi väliin. 1920-luvulla ehdotettiin jopa yhdistyksen lakkauttamista. Onneksi näin ei käynyt, ja niin Sosiaalipoliittinen yhdistys saattaa nyt juhlia satavuotista historiaansa muun muassa julkaisemalla kirjan, jossa tätä historiaa tarkas-

tellaan melkein puosisikymmen kerrallaan. Ottaen huomioon sen, että aluksi yhdistys oli melko puhtaasti virkamiesvetoinen (ja tosiaan lähes sammunut yhdistys) ja välillä taas eräänlainen epävirallinen kolmikantasopimusjärjestö, niin sen historia on yllättävän mielenkiintoinen ja liittyy kiinnostavasti Suomen ja sosiaalipolitiikan historiaan.

Kirjan kirjoittajat ovat alan tunnettuja nimiä Olavi Riihisestä Jorma Sipilään (ainoa ”puhdas” historioitsija on Johanna Rainio-Niemi), ja kaikki ovat suhtautuneet tehtäväänsä vakavasti. Tällainenkin sosiaalipolitiikan historian ammattimainen harrastaja löysi teksteistä uutta ja mielenkiintoista tietoa. Tärkeintä on kuitenkin ehkä se kehityslinja, joka kirjasta hahmottuu. Ensin yhdistys oli kitulilaasti elävä virkamiesjärjestö, sitten eräänlainen puolivirallinen selviytyselin, jonka taustavoimina oli merkittäviä poliitikkoja, virkamiehiä ja oppineita huipentuen vaiheeseen, jossa Sosiaalipoliittinen yhdistys oli melkein puolisovapuuksien työmarkkinaneuvottelujen osapuoli. Nopea lässähdys tavalliseksi tieteelliseksi seuraksi tapahtui lyhyen poliittisen kuohuntavaiheen jälkeen. Merkittävät yliopistomiehet olivat ennen keskeisiä valtakunnan vaikuttajia, mutta nyt he ovat toisen tai kolmannen luokan yhteiskunnallisia toimijoita (tai eivät toimi lainkaan). Sosiaalipolitiikan professorille tämä on tietysti masentavaa luettavaa. Olisi paljon hausempaa olla mukana sellaisessa sankaritarnassa, millainen Sosiaalipoliittisen yhdistyksen historia 1950-luvulta 1970-luvun alkuun epäilemättä oli.

Yhdistyksen tunnetuin saavutus oli Pekka Kuusen *60-luvun so-*

siaalipolitiikka (1961), joka nostatti valtavan keskustelun. Olavi Riihinen analysoi tätä erittäin ansiokkaasti ja kiinnostavasti. Kuusen esitys oli oikeastaan melkoisen ei-visionäärinen ja rajoittunut, mutta se yhdisti konservatismiin ja modernismin sopivalla tavalla. Analyysin ulkopuolelle jää, miten huonosti Kuusen ”ohjelma” toteutui. Mutta tämä ei oikeastaan ollut tärkeää, sillä olennaista oli liike, ei päämäärä. Sosiaalipolitiikan sisällöllisen kehityksen ja keskustelun kannalta tämä oli epäilemättä Sosiaalipoliittisen yhdistyksen merkittävin vaihe.

Kirjan kiinnostavin anti liittyy yhdistyksen tuoreimman historian kuvaukseen: miten todellakin lihavasta ja käytännöllisestä toukasta tuli tieteellinen perhonen. Tämä tapahtui 1970-luvulla ja taistelu edistyksen ja taantumuksen välillä liittyi siihen. Taantumusta edustivat työnantajat ja ministeriö (jossa tosin samanaikaisesti tapahtui suuri murros), edistystä taas akateemiset sosiaalipoliitikot, joten kysymys oli myös tieteellisen sosiaalipolitiikan ja ”järjestelmäsosiaalipolitiikan” välisestä kamppailusta. Jorma Sipilän kirjoitus tästä käännevaiheesta, jossa hän itse oli monin tavoin mukana, on jännittävä, mutta hämmentävä. Sipilä jättää tarkastelunsa jotenkin puolitiehen eikä käytä hyväkseen herkullista aineistoaan. Hän ei viittaa esimerkiksi lainkaan Jarkko Vesikansan tutkimuksiin työnantajien toiminnasta 1970-luvulla, vaikka ne antaisivat ehkä parhaimman tulkintapohjan työnantajien kiinnostukselle. Taustalla katkerana hämähäkinä toiminut Annikki Suviranta yhdisti jo sosiaalisen pääomansa kautta erilaisia intressejä ja on hyvä esimerk-

ki siitä, miten pieniä piirit Suomesa ovat. Jos taas Klaus Mäkelä olisi saanut toimia Sosiaalipoliittisen yhdistyksen kautta ja toteuttaa ohjelmaansa, niin yhdistyksestä olisi saattanut tulla kaikkea sosiaalipoliittista uudistus- ja kehittämistoimintaa koordinoiva järjestö, siis oikeastaan 1950- ja 1960-luvun järjestön perillinen, mutta 60-lukulaisessa hengessä. Nyt se menetti tämän mahdollisuuden, kun Suviranta ja työnantajat neutraloivat yhdistyksen ja se kääntyi yksistään akateemisiin pohdintoihin. Toki sellaisena se on 1990- ja 2000-luvulla ollut kohtuullisen aktiivinen, mutta sillä ei ole juurikaan ollut vaikutusta sosiaalipoliittiseen keskusteluun.

Toinen selkeä murroskohta on ollut sosiaalityön irrottautuminen sosiaalipoliitikasta, jota käsitellään useammassa kirjoituksissa. Sosiaalityö ei ole ollut sosiaalipoliittisen yhdistyksen kannalta koskaan kovin keskeinen kysymys, eikä yhdistys ole ollut kiinnostunut vaikkapa lastensuojelun ylilyönneistä niin holhousvaiheen kuin nykyisen lapsen etua yksipuolisesti korostavan vaiheen aikana. Kun sosiaalityön koulutus siirtyi yliopistoihin (mikä oli ainakin sikäli virhe, että ammatillinen koulutus olisi ilman muuta pitänyt jättää kokonaan ammattikorkeakoulujen huoleksi) niin oli selvää, että se halusi kehittää itselleen oman tieteenalan (vrt. hoitotiede). Oli vain hyvä, että tämä tieteenala irrottautui myös omaksi yhdistykseksi, ja olisi tietenkin toivottavaa, että sillä olisi myös oma julkaisufoorumi. *Janus* on nykyään sosiaalipoliitikolle kohtuullisen epäkiinnostava lehti, kun sitä vertaa vaikkapa *Yhteiskuntapolitiikkaan*. Sosiaalityön tiedeidenteettiin liittyvät

pohdinnot *Januksessa* eivät ole kovin kiinnostavia ja sen jälkeenjääneisyys, kun ajatellaan vaikkapa konstruktionismin keskeistä asemaa sosiaalityön teoriapohdinnossa, on kovin valitettavaa.

Kirjaan on jäänyt pari hupaisaa virhettä: Jorma Sipilä puhuu Sosialistisen Opiskelijaliiton vaikutuksen aliarvioinnista, kun pitäisi puhua yliarvioinnista (Klaus Mäkelän oletus sen vaikutuksesta Sosiaalipoliittisen yhdistyksen sisäisiin taisteluihin), ja Kajanoja ja Simpura taas väittävät ICSW:n tarkoittavan *International Council of Social Workia* kun kyse on *Welfaresta*: totta tietysti on, että ICSW oli niin vahvasti sosiaalityöorientoitunut, ettei se esimerkiksi meikäläistä koskaan kiinnostanut. Tällä hetkellä relevantti sosiaalipoliitikan kansainvälinen tieteellinen keskustelu tapahtuu ISA:n (*International Sociological Association*) ja ESA:n (*European Sociological Association*) puitteissa.

Tätä kirjoitettaessa on yliopistoissa taas tapahtunut suuria muutoksia. Entisistä oppiainelaitoksista on muodostettu isompia kokonaisuuksia ja yliopistoja on pyritty ohjaamaan enemmän yhteiskunnan tarpeita vastaavaan, markkinasuuntautuneeseen kuosiin. Keskustelu tieteen käytännöllisestä merkityksestä on edelleen avoin, mutta sen luonne on muuttunut jännittävästi. Toisaalla meillä ovat ne, lähinnä yliopistojen ulkopuoliset, jotka puhuvat yliopistoista jonkinlaisina tulosvastuullisina innovaatiojärjestelmän osina (kuten Antti Hautamäki tässä lehdessä jokin aika sitten), toisaalla taas ne joiden mielestä yliopistollisen tieteellisen perustutkimuksen säilyttäminen on kaiken a ja o. Väliin jäävät ne, joiden mielestä yhtä vähän tie-

teellisyys kuin innovatiivisuus on tärkeää. Ne, jotka haluavat sekoittaa tieteen, epämääräisen pohdiskelun ja taiteen yhdeksi mössöksi ja uskovat, että kaikki tieteellinen toiminta on vähän kuin fiktiota, jossa kirjailija luo oman maailmansa. He siis torjuvat toisaalta tieteen autonomian, toisaalta yhteiskunnan vaatimukset tieteen relevanssista.

Sosiaalipoliitikka on tässä prosessissa temppelein harjalla. Vanha relevanssin vaatimus on noussut uudelleen vahvasti esiin, tyhjä teoretisointi sinnittelee vielä, puhdas tieteellisyys ei sekään istu kovin hyvin sosiaalipoliittikatieteen sisälle. Kuitenkin sosiaalipoliitikka on edelleen erittäin tärkeä ja keskeinen teema: pohjoismainen hyvinvointivaltiomalli näyttää olevan se, joka parhaiten takaa tasapainoisen, sekä ekologisesti että sosiaalisesti kestävä, kehityksen. Kuten aina, itse järjestelmän sisällä toimivat päättäjät ovat tälle sokeita. Samalla tavoin kuin Suomen hienot kaupunkikeskustat tuhoutu(i)vat juuri niiden omien päättäjien toimesta (ja Lappia hävittävät innokkaimmin nyt juuri paikalliset asukkaat) niin pohjoismaista hyvinvointivaltiota hävittävät sen omat miehet ja naiset. Raimo Sailas on ehkä tästä näkyvin esimerkki, mutta poliittisesti keskeisimmässä asemassa ovat keskustalaiset ja sosiaalidemokraattiset poliitikot. Itse ajattelisin, että sosiaalipoliittisen yhdistyksen keskeinen missio 2000-luvulla on juuri pohjoismaisen hyvinvointivaltion suojeleminen, entistäminen ja varovainen uudelleenkehittäminen. Tähän sitä velvoittaa yhdistyksen satavuotinen historia.

Kirjoittaja on sosiaalipoliitikan professori Helsingin yliopistossa.